

พัฒนาการของการอุดมศึกษาเอกชนไทย ก่อนและหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การศึกษาพัฒนาการการอุดมศึกษาเอกชนไทย ได้แบ่งตามระยะเวลาการประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า การประกาศใช้กฎหมายสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละฉบับมีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนในแต่ละยุค จึงกำหนดยุคของการศึกษาไว้ 4 ยุค จากอดีตถึงปัจจุบัน (ศิริพงศ์ รักใหม่, 2558) และเอกสารฉบับนี้ได้เพิ่มยุคก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ไว้ด้วย เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นความต่อเนื่องในวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาที่สนองตอบความต้องการบุคลากรของภาคธุรกิจเอกชน และบทบาทของสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนฯ ดังนี้

1. ยุคก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512

จากรายงานวิจัยเรื่อง *การอุดมศึกษาเอกชนไทย* ได้บันทึกไว้ว่า ประมาณ พ.ศ. 2500 ได้มีเอกชนซึ่งเปิดดำเนินการสถาบันการศึกษาในสายอาชีวศึกษา เริ่มเคลื่อนไหวที่จะขยายการดำเนินงานของตนเป็นระดับอุดมศึกษา แต่ความพยายามดังกล่าวถูกจำกัดอยู่ในคำจำกัดความและนโยบายของรัฐบาลที่เปิดโอกาสให้เอกชนจัดการศึกษาในระดับ “ต่ำกว่าอุดมศึกษา” เท่านั้น การถือกำเนิดของการอุดมศึกษาเอกชนที่จะต่อยอดขึ้นมาจากอาชีวศึกษาจึงไม่อาจเป็นไปได้ (อำนาจ ทะพังค์แก และคณะ, 2539)

อย่างไรก็ดี ในปีการศึกษา 2506 มีสถาบันการศึกษาของเอกชนเปิดสอนอย่างเป็นทางการ คือวิทยาลัยการพาณิชย์ (ต่อมาคือมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย) และวิทยาลัยไทยเทคนิค (ต่อมาคือมหาวิทยาลัยกรุงเทพ) นับเป็นสองสถาบันแรกที่ใช้คำว่า “วิทยาลัย” ในชื่อของตน แม้จะไม่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของรัฐในขณะนั้นก็ตาม จึงเป็นพัฒนาการที่อยู่ “นอกระบบ” คำจำกัดความและนโยบายที่รัฐบาลตั้งไว้ในขณะนั้น โดยทั้งสองแห่งมีฐานะทางการเป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทอาชีวศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง ๆ ที่ในทางปฏิบัติแล้วสถาบันทั้งสองมีลักษณะการดำเนินงาน ปรัชญา และวัตถุประสงค์ ตลอดจนมาตรฐานการศึกษา ที่ต่างออกไปจากโรงเรียนราษฎร์ในขณะนั้นอยู่มาก

วิทยาลัยการพาณิชย์นั้นมีภูมิหลังความเป็นมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวคือ เป็นสถาบันการศึกษาที่หอการค้าไทยจัดตั้งขึ้น มีชื่อว่า “วิทยาลัยการค้า” เปิดสอนหลักสูตรระยะสั้นแก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ความรู้ทักษะที่เล็งเห็นว่าเป็นความสำคัญ อย่างไรก็ตามกิจการดังกล่าวต้องปิดตัวลงในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองและขาดช่วงในการดำเนินงานไปถึง 22 ปี จนกระทั่งหอการค้าไทยได้เปิดสถานศึกษาขึ้นใหม่ในปีการศึกษา 2506

ส่วนวิทยาลัยไทยเทคนิค ถือกำเนิดจากความสนใจ และความตั้งใจของกลุ่มเอกชน ซึ่งมองเห็นความจำเป็นที่จะจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อการขยายตัวของหน่วยงาน และองค์กรธุรกิจที่มีความต้องการบุคลากร ที่มีพื้นฐานความรู้และทักษะต่างออกไปจากลักษณะบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่เน้นการสนองตอบต่อหน่วยงานราชการเป็นอันดับแรก

สถาบันการศึกษาทั้งสองเปิดรับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าเป็น “นักศึกษา” ซึ่งมีผู้สนใจเข้าเรียนแห่งละหลายร้อยคน โดยเหตุผลประการหนึ่งก็คือ มหาวิทยาลัยของรัฐไม่สามารถรองรับผู้สำเร็จการศึกษาชั้น

มัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังทวีจำนวนมากขึ้นได้ อย่างไรก็ตามก็ดีผู้เข้าศึกษาจำนวนหนึ่งตระหนักดีว่าสถาบันทั้งสองมิได้ให้ปริญญาหรือประกาศนียบัตรที่รัฐบาลรับรองเหมือนดังมหาวิทยาลัยของรัฐ แต่สถาบันเหล่านี้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ที่สามารถนำไปใช้งานในบริษัท ห้างร้าน หรือหน่วยงานธุรกิจเอกชนที่กำลังเติบโตได้เป็นอย่างดี เพราะไม่ว่าจะเป็นหอการค้าไทยผู้จัดตั้งวิทยาลัยการพาณิชย์ หรือกลุ่มธุรกิจที่สนับสนุนวิทยาลัยไทยเทคนิค ก็ล้วนมีกิจการธุรกิจในเครือข่ายของตนเอง ที่พร้อมจะรับผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันทั้งสอง เข้าทำงาน และเมื่อเวลาผ่านไปไม่นาน ผู้ที่ผ่านการศึกษาบรมจากวิทยาลัยทั้งสองแห่งนี้ ก็เป็นที่ยอมรับในแวดวงธุรกิจโดยส่วนรวม แม้จะไม่สามารถเทียบคุณวุฒิเข้าทำงานในหน่วยราชการในระดับปริญญาตรีก็ตาม ซึ่งในความจริงแล้ว การจัดการศึกษาของสถาบันทั้งสองแห่งนี้ ได้ใช้หลักสูตรและตำราเรียนจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสองแห่งที่เปิดสอนวิชาทางด้านการเงิน การบัญชี และเศรษฐศาสตร์ อยู่ในขณะนั้น คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับทั้งคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยทั้งสอง ก็ได้มาช่วยสอนในสถาบันเอกชนที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ด้วย ยิ่งไปกว่านั้นได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักศึกษาอีกด้วย โดยถือว่าอาจารย์พิเศษเหล่านี้ มีความสำคัญเป็นหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ทางวิชาชีพให้แก่ นักศึกษา ส่วนอาจารย์ประจำซึ่งส่วนใหญ่เพิ่งจะสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยนั้นจะมีบทบาทหลักเป็น “ติวเตอร์” มากกว่า สาขาวิชาที่สถาบันเอกชนทั้งสองเปิดสอนอยู่ในช่วงแรก จะเป็นสาขาวิชาที่ตอบสนองต่อภาคธุรกิจ เช่น การบัญชี การบริหารธุรกิจ การตลาด และการเลขานุการ โดยที่วิทยาลัยไทยเทคนิค ยังได้เปิดสอนวิชาการโรงแรมเพื่อตอบสนองต่อกิจการโรงแรมที่กำลังเริ่มขยายตัวและประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรแล้วในขณะนั้น

ปัญหาประการสำคัญที่ทำให้สถาบันการศึกษาของเอกชนทั้งสองแห่งนี้ ไม่ได้รับการรับรองให้มีฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษา อันเป็นการจำกัดศักยภาพของสถาบันเหล่านี้ลงนั้น มีสาเหตุหลักมาจากแนวนโยบายและทัศนคติของทางฝ่ายรัฐบาลไทยในขณะนั้นว่า เอกชนจะไม่สามารถจัดการอุดมศึกษาที่มีมาตรฐานสอดคล้องและมีเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการจัดการอุดมศึกษาของรัฐได้ หลักเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ก็ล้วนกำหนดขึ้นภายในกรอบกติกาตามแนวคิดของข้าราชการทั้งสิ้น จึงเป็นการยากที่สถาบันเอกชนจะดำเนินการให้เป็นไปตามคำจำกัดความต่าง ๆ ซึ่งเขียนขึ้นสำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐได้ อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความพยายามในหมู่เอกชน ที่จะแสวงหาการยอมรับและการเทียบเคียงมาตรฐานจากสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ โดยวิทยาลัยไทยเทคนิคได้รับคำแนะนำจาก ฯพณฯ สุกิจ นิมมานเหมินท์ เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น ให้ติดต่อกับมหาวิทยาลัย Fairleigh Dickinson อันเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนใหญ่แห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งสามารถพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยไทยเทคนิค ได้รับปริญญาจากมหาวิทยาลัย Fairleigh Dickinson ด้วย ในส่วนนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าวิทยาลัยไทยเทคนิค เป็นสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนแห่งแรกที่เปิดสอนจนถึงระดับปริญญาตรี โดยที่รัฐบาลไทยยังไม่รับรอง

พัฒนาการของสถาบันการศึกษาของเอกชนในช่วงก่อน พ.ศ. 2512 นับได้ว่าเป็นไปโดยสอดคล้องกับสภาพการณ์อันแท้จริงของประเทศและสังคมไทยในช่วงดังกล่าวอย่างน้อยสามประการหลักด้วยกัน คือ

ประการแรก การขยายตัวของประชากรในวัยเรียนและการขยายตัวของมัธยมศึกษา มีปริมาณเกินกำลังกว่าที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะรองรับได้ สถาบันเอกชนจึงมีบทบาทในการพัฒนาบุคคลผู้มีศักยภาพ มีความคาดหวัง และมี

กำลังความสามารถ ให้เป็นพลังและเป็นทรัพยากรสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย แม้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก ๆ จะมีได้กำหนดบทบาทเหล่านี้ไว้อย่างชัดเจนก็ตาม

ประการที่สอง การขยายตัวของภาคธุรกิจเอกชน อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนานั้น ก่อให้เกิดความต้องการบุคลากรสายวิชาชีพเฉพาะทาง ที่มหาวิทยาลัยของรัฐมิได้ถือเป็นนโยบายหลักที่จะสนองตอบต่อความต้องการบุคลากรในสาขาวิชาเหล่านั้น กับทั้งแนวการผลิตบัณฑิตของรัฐยังคงเน้นคุณสมบัติ และโลกทัศน์ของการเข้ารับราชการ ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับคุณสมบัติของบุคลากรในอุดมคติของหน่วยงานเอกชนมากนัก

ประการที่สาม การขยายตัวของความสัมพันธ์ระหว่างสังคมไทย กับสังคมนานาชาติได้ทวีขึ้นอีกเป็นอันมาก และสถาบันเอกชนสามารถเข้าถึงธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยสิ่งที่เห็นได้เป็นรูปธรรมมากที่สุดก็คือ การเน้นความสำคัญของภาษาต่างประเทศในการเรียนและการติดต่อสื่อสาร ตัวอย่างที่เห็นได้ไม่เพียงจำกัดอยู่ในวิทยาลัยทั้งสองแห่งเท่านั้น แต่ปรากฏอยู่ในสถาบันเอกชนอีกหลายแห่ง ซึ่งจะเติบโตและพัฒนาขึ้นเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเต็มรูปแบบในเวลาต่อมา อาทิ โรงเรียนอัสสัมชัญพาณิชยการ ซึ่งมีชื่อเสียงในการผลิตบุคลากรให้กับ “บริษัทฝรั่ง” ในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านานด้วยมาตรฐานการสอนภาษาต่างประเทศ และการอบรมความรู้และทักษะทางวิชาชีพธุรกิจประกอบกันไป หรือโรงเรียนสอนภาษาและวิชาชีพของอาจารย์ เกริก มังคละพฤกษ์ ซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่ผู้ที่ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ต่างก็เป็นสถาบันที่ตอบสนองภาวะความสัมพันธ์ระหว่างวงการธุรกิจไทยกับธุรกิจระหว่างประเทศ ที่ขยายตัวขึ้นอย่างมากในขณะนั้น

2. ยุคก่อกำเนิด (พ.ศ. 2512 - 2522)

จากสภาพการณ์ขาดแคลนกำลังคนที่มีความรู้ระดับอุดมศึกษา ในช่วงที่ประเทศกำลังพัฒนา แม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ทำให้รัฐได้เริ่มขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาออกสู่ส่วนภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ความต้องการของผู้ที่จะศึกษาในระดับอุดมศึกษายังมีอยู่อีกเป็นจำนวนมาก รัฐจึงตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมรับภาระการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในปี พ.ศ. 2512 จึงนับเป็นครั้งแรกของประวัติการศึกษาของประเทศไทย ที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้กำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512

หลังประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 6 แห่ง คือ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยไทยสุริยะ วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ วิทยาลัยพัฒนา และวิทยาลัยการค้า ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2513 พัฒนาการด้านปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มแรกดำเนินไปตามวัตถุประสงค์หลักของผู้ก่อตั้งเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์จัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนเอกชนมาก่อน ส่วนใหญ่ถูกจัดตั้งโดยกลุ่มนักธุรกิจ นักวิชาการ สภาหอการค้า และกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหมดในยุคนี้มุ่งเน้นภารกิจด้านการสอนและการผลิตบัณฑิต เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดภารกิจไว้ชัดเจน หลักสูตรส่วนใหญ่จะเน้นหนักด้านบริหารธุรกิจ บัญชี และเศรษฐศาสตร์ เพราะค่าใช้จ่ายไม่สูง มีผู้สนใจศึกษามาก และสามารถประกอบอาชีพได้ เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและการเติบโตของประเทศ ในขณะที่ภารกิจด้านอื่น ทั้งการวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการ

จัดกิจกรรมนักศึกษาเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีไทย และการออกค่ายอาสา ส่วนรูปแบบการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 ในยุคนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งทั้งสิ้น 11 แห่ง แต่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต 1 แห่ง เนื่องจากประสบปัญหาด้านการบริหารและการเงิน

การรวมตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในรูปของสมาคม เกิดขึ้นหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ.2512 ในนาม สมาคมวิทยาลัยเอกชนแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520

3. ยุคขยายตัว (พ.ศ. 2522 - 2542)

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลตระหนักถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และความจำเป็นทางด้านการศึกษาที่รัฐบาลใช้เงินในด้านการจัดการศึกษามากขึ้นเรื่อย ๆ สาระสำคัญของพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยได้ และขยายขอบเขตภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ยุคนี้จึงมีการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างชัดเจน โดยมีจำนวนที่ขอจัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นถึง 30 แห่ง ในปี พ.ศ.2527 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยจำนวน 4 แห่ง โดยวิทยาลัยพายัพได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนเป็นแห่งแรก

ปรัชญาในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับยุคก่อน โดยเริ่มจัดการศึกษาในด้านที่เชี่ยวชาญมาก่อน เช่น ด้านบริหารธุรกิจ และด้านการพยาบาล เป็นต้น ยุคนี้เริ่มมีแนวคิดการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไทยให้เป็นสากล สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มมีการเปิดสอนหลักสูตรภาคภาษาอังกฤษ (English Program) หลักสูตรนานาชาติ (International Program) และแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศ นโยบายสำคัญที่ส่งผลดีต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ คือ การจัดตั้งกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เมื่อปี พ.ศ. 2538 ช่วยให้นักเรียนนักศึกษาสามารถเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มากขึ้น พัฒนาการตามภารกิจทั้ง 4 ด้าน แม้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ยังคงเน้นภารกิจด้านการผลิตบัณฑิต แต่เริ่มมีการขยายการดำเนินงานด้านภารกิจอื่น ๆ มากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งเริ่มมีการเปิดสอนหลักสูตร ด้าน การพยาบาล การแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ด้านวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เนื่องจากมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่เคยดำเนินการโรงพยาบาลมาก่อน หรือเคยจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษามาก่อน ยุคนี้เริ่มมีการนำเทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษา จึงเริ่มมีการจัดการสอนในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีทางการศึกษาเพิ่มขึ้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มให้ความสำคัญกับภารกิจวิจัยมากขึ้น เนื่องจากเงื่อนไขหลักในการขอเปลี่ยนประเภทเป็นมหาวิทยาลัย และรัฐบาลเริ่มให้การสนับสนุนการวิจัยของประเทศอย่างจริงจังด้วยการปฏิรูประบบการวิจัยและบูรณาการหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม

การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้เริ่มมีอิสระมากขึ้นเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้มีการถ่ายโอนอำนาจการบริหารไปยังสภาสถาบัน และให้จัดสรรเงินทุนหรือทรัพย์สินออกเป็น 5 กองทุน (ต่อมาได้ขยายเป็น 7 กองทุน) และในยุคนี้เริ่มมีการขยายการจัดการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคมากขึ้น โดยการเปิดสอนหลักสูตรภาคพิเศษหรือภาคสมทบ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เพิ่มขึ้นทั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ รวมถึงการเกิดขึ้นของสถาบันราชมงคล และสถาบันราชภัฏ นับเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในยุคต่อมา

ยุคนี้ถือว่าเป็นยุคที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยมีการขออนุญาตจัดตั้งใหม่ระหว่างปี พ.ศ. 2522 – 2541 เพิ่มขึ้นอีกจำนวน 30 แห่ง รวมมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งสิ้น 39 แห่ง

4. ยุคปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2552)

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากพระ ราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรกำกับดูแลการศึกษา มีการให้อิสระในการบริหารจัดการ การสถาบันอุดมศึกษาเอกชนผ่านการพิจารณาอนุมัติของสภาสถาบัน ส่งผลให้มีการขยายการจัดการศึกษาอย่างรวดเร็วในรูปแบบของการเปิดศูนย์การศึกษา และการเปิดหลักสูตรนอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ในระยะแรกของการปฏิรูปการศึกษา ภาครัฐยังเน้นการปรับโครงสร้างองค์กรทางการศึกษา รวมทั้งยังไม่ได้มีการกำหนดนโยบายและออกกฎระเบียบที่ชัดเจน เพื่อควบคุม ดูแล กำกับมาตรฐานและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา นับเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาคุณภาพบัณฑิต และคุณภาพในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ต่อมาจึงได้มีการออกข้อกำหนด กฎระเบียบ และมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจัง มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ตลอดจนมีการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการประเมินผลการจัดการศึกษา ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการทุกด้านของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ผลการประเมินคุณภาพภายนอกแรกและรอบสองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่าโดยภาพรวมคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่แตกต่างจากคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากนัก

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้คือการแข่งขัน เนื่องจากจำนวนสถาบันอุดมศึกษา ที่เพิ่มขึ้นจากนโยบายสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกระบบราชการ การปรับเปลี่ยนสถาบันราชภัฏไปเป็นมหา วิทยาลัย และยก ระดับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ทำให้เกิดการแข่งขันในการขยายการจัดการศึกษา ส่งผลให้นักศึกษาเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยลง เนื่องจากค่านิยมของสังคมที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นที่ยอมรับและค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่ำกว่า

ตลอดระยะเวลาเกือบ 10 ปีของยุคปฏิรูปการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังคงมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยใน ช่วงปี พ.ศ. 2542 – 2551 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขอจัดตั้งใหม่จำนวน 30 แห่ง เปลี่ยนประเภทเป็นมหา วิทยาลัยจำนวน 13 แห่ง ทำให้สิ้นปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งสิ้น 69 แห่ง

5. ยุคมาตรฐานการศึกษา (พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากยุคปฏิรูปการศึกษา ที่รัฐให้อิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยผ่านการพิจารณาอนุมัติของสภาสถาบัน ต่อมารัฐได้มีการออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2552 เพื่อให้การจัดการศึกษาและการดำเนินการด้านหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานสากล โดยอาศัยกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ในยุคนี้อินสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเริ่มให้ความสำคัญต่อการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถาบันที่เป็นเอกลักษณ์ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสถาบันมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่ได้กำหนดตัวชี้วัดด้านนี้ไว้อย่างชัดเจน

พัฒนาการด้านปรัชญาในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในยุคนี้ มีลักษณะความเป็นเฉพาะทางมากขึ้น เนื่องจากรัฐมีนโยบายควบคุมปริมาณและลดความซ้ำซ้อนของสถาบันอุดมศึกษา โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่จัดตั้งใหม่ มุ่งพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง พัฒนาการด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความหลากหลายมากขึ้น โดยการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารมาใช้กับการเรียนการสอน บูรณาการการเรียนการสอนกับภารกิจด้านการวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนกับการทำงานในสถานประกอบการและภาคธุรกิจ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่ง ได้พัฒนากลไกการส่งเสริมการผลิตและเผยแพร่ผลงานวิจัยอย่างจริงจัง รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยระหว่างสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันผลจากการมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนหลายแห่งเริ่มให้ความสำคัญต่อการสรรหากรรมการสภาสถาบัน และผู้บริหารระดับสูงที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ประสบการณ์ และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม รวมถึงการนำระบบธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพอาจารย์ทั้งด้านคุณวุฒิการศึกษาและตำแหน่งทางวิชาการ ในช่วงปี พ.ศ.2552–2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับอนุญาตให้จัดตั้งใหม่เพิ่มขึ้นอีก 7 แห่ง ทำให้สิ้นปี พ.ศ.2558 มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 75 แห่ง จำแนกเป็น มหาวิทยาลัย 43 แห่ง สถาบัน 12 แห่งและวิทยาลัย 20 แห่ง

โดยสรุป พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และกฎหมายการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำกับการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลต่อพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละยุคสมัย โดยได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญในพระราชบัญญัติแต่ละฉบับ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.

2512 เป็นต้นมา มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาแล้วทั้งสิ้น 5 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีกฎกระทรวง ระเบียบ และข้อบังคับ ซึ่งออกตามอำนาจที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับ ดูแล และควบคุมการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ฉบับที่สำคัญ ๆ อาทิ กฎกระทรวงกำหนดลักษณะของมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2549 กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2551 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เป็นต้น

6. บทบาทของสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย

ในระยะเวลาที่ผ่านมา การดำเนินการต่าง ๆ ของสมาคมฯ มีแนวทางสำคัญอยู่ 3 แนวทาง คือ การสร้างความสามัคคีหรือความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชน การเป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการติดต่อประสานกับภาครัฐ และการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีงาม ตลอดจนทำให้สาธารณชนมีความเข้าใจสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากขึ้น การสร้างความสามัคคีหรือความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้นมีความสำคัญมากในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยตนเอง หรือการต่อรองกับภาครัฐ แม้ว่ารัฐจะมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากขึ้นก็ตาม แต่ยังมีข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์หลายอย่างที่เป็อุปสรรค ระยะเวลาที่ผ่านมา สมาคมฯ ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนรวบรวมข้อมูล ข้อคิดเห็นจากสถาบันสมาชิก และนำเสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น การขอแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 เป็นต้น

ในวาระสองปีที่ผ่านมา สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ได้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ ในการสนับสนุนนโยบายของรัฐที่ดำเนินการปฏิรูปประเทศในหลาย ๆ ด้าน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา สมาคมฯ ในฐานะเป็นองค์กรหนึ่งในสี่กลุ่มหลักของสถาบันอุดมศึกษาของประเทศ ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมเป็นกรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงาน กับหน่วยงานของรัฐในเรื่องต่าง ๆ การลงนามความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐภายใต้นโยบายประชารัฐ และความร่วมมือทางวิชาการกับสมาคมและสถาบันอุดมศึกษาในประเทศและต่าง ประเทศ ได้แก่

1. สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยใช้กลไกทางการศึกษา สมาคมฯ ได้ส่งโครงการ 3 โครงการและบรรจุในแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติของอนุกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติระยะที่ 3 (2560-2564) ประกอบด้วย

1.1 การปรับฐานความคิดผู้เรียนระดับอุดมศึกษาระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวม ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมได้แก่โครงการสร้างสื่อการเรียนรู้ บทเรียนออนไลน์วิชาการต่อต้านการทุจริต

1.2 การประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือการดำเนินชีวิต ได้แก่ โครงการพัฒนา กิจกรรมการสร้างควมรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อส่วนรวมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 การสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนกำหนดกลยุทธ์และมาตรการสำหรับเจตจำนงในการต่อต้านการทุจริต ได้แก่ โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ เจตจำนงในการต่อต้านการทุจริต ของบัณฑิตสถาบันอุดมศึกษา เอกชน

2. การลงนามบันทึกความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนฯ และ Association of Private Universities of Japan (APUJ)

3. การลงนามบันทึกความร่วมมือระหว่างสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนฯ กับ สมาคมวิทยาลัยเทคโนโลยีและ อาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

4. โครงการความร่วมมือระหว่าง APHEIT- Adobe (สิงหาคม 2560-กรกฎาคม 2563)

5. ความร่วมมือกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้านบริการทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการบริการสารสนเทศ ระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสถาบันวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโอกาสครบรอบร้อยปี

6. ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้านบริการทรัพยากรสารสนเทศ ภายใต้ชื่อ TU+THAIPUL

7. ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา(สกอ.) ด้านทรัพยากรสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียน การสอนและการวิจัย

8. ความร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) และศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ด้านภาคี การบอกรับฐานข้อมูล Scopus ในนาม Scopus University Consortium

นอกจากนี้ สมาคมฯ ได้มีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ประกอบด้วยผู้แทนสถาบันสมาชิก ได้ร่วมทำงาน เป็นกลไก สำคัญในการดำเนินกิจกรรมของสมาคมฯ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการอุดมศึกษาเอกชนไทย และการประสานงานกับ สถาบันสมาชิกโดยรวม ได้แก่

1. คณะกรรมการฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพการศึกษา และอนุกรรมการสาขาวิชา
2. คณะกรรมการฝ่ายพัฒนาและนวัตกรรมอุดมศึกษา
3. คณะกรรมการฝ่ายกิจการนักศึกษา
4. คณะกรรมการฝ่ายหาทุน
5. คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
6. อนุกรรมการพัฒนาระบบและเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (อพส.)
7. ฝ่ายทะเบียน

ปัจจุบันมีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งสิ้น 73 แห่ง ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ดังแสดง ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ภูมิภาค	จำนวนสถาบัน			รวม
	มหาวิทยาลัย	วิทยาลัย	สถาบัน	
ภาคเหนือ	7	3	1	11
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	5	5	-	10
กรุงเทพมหานคร	16	6	3	25
ภาคกลาง ตะวันออก ตะวันตก	11	4	7	22
ภาคใต้	3	2	-	5
รวม	42	20	11	73

ข้อมูล ณ.วันที่ 9 พฤศจิกายน 2560 สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา (สสอ.)

สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

ตารางที่ 2 จำนวนอาจารย์ประจำ ระดับคุณวุฒิและตำแหน่งวิชาการ

พ.ศ.	ระดับคุณวุฒิ				รวม	ตำแหน่งวิชาการ			รวม
	ตรี	ป.บัณฑิต	โท	เอก		ผศ.	รศ.	ศ.	
2557	1,172	54	10,150	3,678	<u>15,054</u>	1,261	720	113	<u>2,094</u>
2558	1,091	33	10,130	3,977	<u>15,231</u>	1,431	748	129	<u>2,308</u>
2559	903	12	10,190	4,088	<u>15,193</u>	1,522	732	130	<u>2,384</u>

ข้อมูล ณ.วันที่ 1 กันยายน 2559 สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา (สสอ.)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

ดร.มานิต บุญประเสริฐ

สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย

ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เรียบเรียง

เอกสารและข้อมูลที่ใช้ในการเรียบเรียง

1. มหาวิทยาลัยพายัพ (2539). รายงานวิจัย เรื่อง การอุดมศึกษาเอกชนไทย โครงการวิจัยด้วยความสนับสนุนจาก สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย
2. ศิริพงษ์ รักใหม่ (2558). รายงานวิจัย เรื่อง พัฒนาการและแนวโน้มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน วิทยานิพนธ์หลักสูตร ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยฯ (2560). สรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2558-2560.
4. สำนักประสานและส่งเสริมกิจการอุดมศึกษา (สสอ.) สถิติจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและอาจารย์ประจำ